

Voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo

Stimuleren, signaleren, selecteren

Eindrapportage
1 april 2014

Gegevens penvoerende instelling:
Driestar Hogeschool
Postbus 368
2800 AJ GOUDA

Naam projectleider:
C.J.B. (Kees) Ritmeester

Naam contactpersoon:
H.L. (Laura) Boele - de Bruin

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
1.1 Opzet en doel van het project	4
1.2 Belangrijkste te behalen resultaten	4
Resultaatgebied 1. Formatieve toetsing van de kernvakken binnen een doorgaande leerlijn	4
Resultaatgebied 2. Kennis op het gebied van formatieve toetsing en toetsgestuurd leren.....	5
1.3 Participerende instellingen	5
1.4 Projectperiode.....	7
1.4 Begroting en subsidie.....	7
2. Evaluatie per werkpakket	8
2.WP1. Definitie.....	8
2.WP2. Professionalisering	8
2.WP3. Ontwerp en ontwikkeling	9
2.WP4. Pilot en revisie.....	10
2.WP5. Implementatie.....	11
2.WP6. Kennisontwikkeling en –overdracht:	13
2.WP7. Projectmanagement	17
3. Evaluatie overige zaken	18
3.1 Kennisdisseminatie	18
3.2 Effectmeting	18
3.3 Exploitatieplan/implementatieplan	18
4. Lessons learned	19
4.1. Lessons learned: Resultaatgebied 1.	19
4.2. Lessons learned: Resultaatgebied 2.	21
5. Conclusies.....	23
6. Afsluitende financiële verantwoording	24
Bijlage 1 Standlijnenoverzicht	25
Bijlage 2 Opgeleverde deliverables	26
Bijlage 3 Voorstel ongedeclareerde uren inzetten.....	29

Samenvatting

Het project “Voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo” beoogde door middel van digitale voortgangstoetsing het studiesucces te verhogen van de mbo-studenten van de opleiding Onderwijsassistent die doorstromen naar de hbo-opleiding Leraar basisonderwijs.

In dit project is een doorgaande leerlijn van mbo naar hbo ontwikkeld voor de kernvakken Nederlands, rekenen en Engels. Voor de vakken Nederlands en rekenen werden hierbij digitale voortgangstoetsen ontwikkeld. Voor het vak Engels is een begin gemaakt met een digitale leeromgeving met korte diagnostische zelftests. De digitale formatieve toetsen maken voor de studenten inzichtelijk welke basiskennis ze al beheersen en op welke onderdelen zij nog moeten investeren om hun doel te bereiken. Hiertoe is aan de voortgangstoetsen Nederlands en rekenen feedback per vakinhoudelijk domein gekoppeld met een indicatie van hun niveau op dat domein. Deze feedback wordt zichtbaar voor de studenten als zij de toets gemaakt hebben.

De voortgangstoetsen zijn ontworpen en ontwikkeld door expertgroepen met vakdocenten van de drie deelnemende instellingen. De voortgangstoets rekenen kent een adaptieve opbouw. Voor elk van beide toetsen, Nederlands en rekenen, is een itembank met ruim 600 toetsopgaven ontwikkeld (ruim 100 toetsopgaven meer dan gepland). Deze toetsopgaven voldoen aan kwaliteitscriteria voor goede toetsopgaven en zijn tot stand gekomen volgens een reviewproces waarbij de docenten elkaar feedback gaven op de toetsopgaven voordat de toetsopgaven werden opgenomen in de itembank.

De ontwikkelde voortgangstoetsen zijn tijdens het project driemaal afgenomen met het toetsprogramma Questionmark Perception (als experiment is gebruik gemaakt van de cloudgebaseerde On Demand-omgeving). Tijdens de implementatiefase is ervaring opgedaan met digitale voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo. Evaluatie hiervan gaf de onderwijsinstellingen inzicht in de manier waarop de digitale voortgangstoetsen het beste kunnen worden ingebed in de onderwijsprogramma's.

Belangrijk resultaat van het project is ook de kennis die is ontwikkeld, bevorderd en gedeeld. De deelnemende docenten hebben van elkaar geleerd, kennis over de mbo- en hbo-werkwijze gedeeld en hebben zichzelf verbeterd in het digitaal en formatief toetsen. Deze kennis hebben zij niet voor zichzelf gehouden maar op diverse podia mondeling en schriftelijk overgedragen aan anderen en concrete resultaten ter beschikking gesteld. Een mooie bijdrage hebben ook de lectoren geleverd in de vorm van een boek over toetsing en vorming in het onderwijs, geschikt voor nascholing van leraren (in opleiding) en docenten.

Vanwege de korte looptijd van het project kon niet bewezen worden dat het studiesucces van de mbo'ers op de Pabo is verhoogd door het inzetten van formatieve toetsing. De ontwikkelde voortgangstoetsen zijn naar verwachting niet zozeer een voorspeller van studiesucces als wel een hulpmiddel voor de student. De voortgangstoetsen zijn verankerd in een doorgaande leerlijn en geven de studenten feedback op hun eigen niveau en inzicht in het gewenste Pabo-niveau.

De partners, CHE, Driestar hogeschool en het Hoornbeeck College achten de opbrengst van het project dusdanig waardevol dat niet alleen de opbrengsten van het project worden verankerd in de curricula, maar ook de samenwerking rondom de itembank wordt gecontinueerd.

1. Inleiding

1.1 Opzet en doel van het project

Dit project wil het studiesucces verhogen van de mbo-studenten van de opleiding Onderwijsassistent die doorstromen naar de hbo-opleiding Leraar basisonderwijs. In dit project wordt een doorgaande leerlijn van mbo naar hbo ontwikkeld, betreffende de kernvakken rekenen, Nederlands en Engels. Voor de vakken Nederlands en rekenen worden hierbij digitale voortgangstoetsen ontwikkeld. Deze digitale formatieve toetsen maken voor de studenten inzichtelijk welke basiskennis ze al beheersen en op welke onderdelen zij nog moeten investeren om hun doel te bereiken. Mbo-docenten kunnen de studenten signaleren die gezien het niveau van hun basiskennis geschikt zijn om door te stromen naar het hbo. Onder deze studenten kan voortijdig een voortgangstoets op hbo-niveau worden afgenomen als extra stimulans en voorbereiding op de hbo-opleiding. Hbo-docenten kunnen monitoren welke studenten al dan niet remediering nodig hebben en welke studenten zij kunnen selecteren voor een excellentietraject.

De doorgaande leerlijn met formatieve toetsing zal worden ontwikkeld door expertgroepen samengesteld uit vakdocenten rekenen, Nederlands en Engels van de drie deelnemende instellingen. Daarna zal voorafgaand aan implementatie een pilot van de ontwikkelde toetsen plaatsvinden. Met de resultaten uit deze pilot kunnen de toetsen worden gereviseerd, waarna ze kunnen worden geïmplementeerd in de opleidingen. Tijdens de implementatiefase wordt ervaring en kennis opgedaan met digitale voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo. Evaluatie hiervan geeft de onderwijsinstellingen inzicht in de kansen en knelpunten van het inzetten van digitale voortgangstoetsing en toetsgestuurd leren. Tijdens het project wordt kennis ontwikkeld op het gebied van toetsgestuurd leren in het mbo en hbo. Deze kennis over toetsgestuurd leren wordt in dit project door de lectoraten verzameld en gepubliceerd.

1.2 Belangrijkste te behalen resultaten

Dit project gaat concrete resultaten opleveren op twee resultaatgebieden. Het eerste resultaatgebied betreft de formatieve toetsing van de kernvakken binnen een doorgaande leerlijn. Het tweede resultaatgebied betreft kennis op het gebied van toetsgestuurd leren. Hieronder worden de verwachte resultaten op deze resultaatgebieden genoemd. Bij deze verwachte resultaten worden criteria opgesomd.

Resultaatgebied 1. Formatieve toetsing van de kernvakken binnen een doorgaande leerlijn

1. Doorgaande leerlijn vanaf mbo-opleiding onderwijsassistent studiejaar 2 t/m hbo-opleiding leraar basisonderwijs studiejaar 2 betreffende rekenen, Nederlands en Engels.
 - a. De doorgaande leerlijn voorziet in een set indicatoren voor docenten om vroegtijdig onder- en bovengemiddeld presterende studenten te signaleren,
 - b. De doorgaande leerlijn voorziet in een set indicatoren voor signaleren van hbo-niveau,
 - c. De doorgaande leerlijn past binnen het referentiekader en de kennisbases.
2. QMP-toetsen rekenen en Nederlands met items op het niveau van 3f t/m 3s-4f.
 - a. De toetsen bevatten een feedbackfunctie op het geheel en onderdelen van een toets,
 - b. De toetsen maken inzichtelijk waar de kracht en waar de zwakte van de studenten zit,
 - c. De toetsen geven inzicht in het eigen kennisniveau van de studenten in relatie tot het hbo-niveau,

- d. De toetsen zijn geschikt om tweemaal per jaar diagnosticerend af te nemen en eenmaal absolverend,
 - e. De toetsen passen binnen het referentiekader en de kennisbases,
 - f. Minimum na te streven aantal toetsitems per vak is 500.
3. Rapportage over passende remediering bij de voortgangstoetsen rekenen en Nederlands.
- a. De rapportage maakt duidelijk welke docentbegeleiding en welk oefenmateriaal op welk niveau beschikbaar is voor de studenten.

Resultaatgebied 2. Kennis op het gebied van formatieve toetsing en toetsgestuurd leren

4. Publicatie over toetsgestuurd leren.
- a. De publicatie is erop gericht om docenten te helpen zich te verhouden tot toetsing en toetsgestuurd leren: waarom welke toetsing in te zetten op welk moment en bij welke lesinhoud,
 - b. Het maakt duidelijk wat het doel en de rol van toetsgestuurd leren is binnen een beroepsopleiding,
 - c. Het maakt duidelijk hoe toetsgestuurd leren past in een gewenste studiecultuur op mbo en hbo.
5. Rapportage met (nieuwe) praktijkkennis op het gebied van toetsgestuurd leren in het mbo en hbo (deze rapportage heeft naar verwachting overlap met de strekking van de effectmeting en de eindrapportage van het project).
- a. Deze rapportage is praktisch van aard, gericht op verbetering van wisselwerking tussen toetsing en onderwijs,
 - b. Deze rapportage geeft inzicht in de verwachte relatie tussen voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo en het studiesucces van de mbo-studenten die doorstromen,
 - c. Deze rapportage laat zien wat voortgangstoetsing doet met het kennisniveau en de inzet (eigen verantwoordelijkheid voor wegwerken deficiënties) van studenten
 - d. Deze rapportage laat zien wat voortgangstoetsing doet met de professionaliteit en werkdruk van docenten,
 - e. Deze rapportage maakt duidelijk wat good practices zijn in het differentiëren tussen verschillende studentgroepen aan de hand van de voortgangstoetsing.

1.3 Participerende instellingen

Namen betrokken CvB-leden / -voorzitters

Instelling	CvB-lid / -voorzitter
Driestar Hogeschool	Dhr. R. Rottier
CHE	Dhr. A. Bestebreur
Hoornbeek College	Dhr. D. van Meeuwen

Namen stuurgroepleden

Instelling	Stuurgroep lid
Driestar Hogeschool	Dhr. C.J.B. Ritmeester (projectleider, zie projectmanagement)
CHE	Dhr. W. Bruins (in Fase 1 overgenomen van dhr. J. Korteland)
Hoornbeek College	Dhr. J. de Visser (in Fase 1 overgenomen van dhr. A. G. Blonk)

Namen deelnemende docenten per expertgroep

Instelling	Expertgroep rekenen	Expertgroep Nederlands	Expertgroep Engels
Driestar Hogeschool	<i>In herinnering:</i> Dhr. J. de Jong (<i>expertgroep leider tot medio sept '13</i>)	Mw. J. de Jong-Slagman (<i>expertgroep leider</i>)	Mw. C. van der Wind (meelezer t/m cursusjaar 12-13)
	Dhr. N. den Besten (ontwikkelaar)	Dhr. J. Melse (ontwikkelaar)	Dhr. G. F. C. van Dam (medewerker vanaf jan 2014)
	Mw. A. van der Hoek (<i>expertgroep leider m.i.v. medio sept '13</i>)	Mw. C. van Hengel (ontwikkelaar)	
CHE	Dhr. A. de Vries (beoordelaar)	Mw. S.M. van der Ree- Buiten (ontwikkelaar)	Dhr. J.W. Chevalking (<i>expertgroep leider</i>)
	Dhr. H. Rietdijk (ontwikkelaar)	Mw. M.J.W. Trapman (beoordelaar)	
	Dhr. J. Steen (ontwikkelaar)		
Hoornbeek College	Dhr. S.A.H van Binsbergen (ontwikkelaar)	Dhr. F.J. Hertog (ontwikkelaar)	Mw. L. Kusters
	Dhr. H. Visscher (ontwikkelaar)	Mw. L.J.C. Zaayer - Groenewoud (beoordelaar/ontwikkelaar)	
	Dhr. A. Aarnoudse (beoordelaar)	Mw. H. Willemsen - Bos (ontwikkelaar)	

Namen projectmanagement (Driestar Hogeschool)

Taak	Projectgroep lid
Projectleider	Dhr. C.J.B. (Kees) Ritmeester
Financieel medewerker	Dhr. J.W. (Jan-Willem) van Leeuwen
Beleidsmedewerker	Mw. H.L. (Laura) Boele - de Bruin

1.4 Projectperiode

De looptijd van het project is van 1 maart 2012 t/m 28 februari 2014.

1.4 Begroting en subsidie

Voor dit project is 364.400 euro begroot. Het subsidiebedrag waarmee wordt gerekend in de projectbegroting bedraagt 263.270 euro van de door SURFfoundation gereserveerde subsidie.

2. Evaluatie per werkpakket

Per werkpakket wordt in dit hoofdstuk verslag gedaan van de activiteiten en resultaten die zijn uitgevoerd respectievelijk bereikt, afgezet tegen de afspraken die zijn gemaakt in het Controlling Document.

2.WP1. Definitie

De activiteiten van fase 1 (mrt t/m juli 2012) zijn uitgevoerd volgens plan.

- De stuurgroepleden van iedere instelling hebben ieder docenten gevraagd om mee te doen aan het project en aan deze docenten zijn uren toegekend voor de periode t/m aug 2013.
- De docenten zijn op de hoogte gesteld door middel van het controlling document, een samenvatting van projectinformatie en op de mbo-instelling heeft de projectbeleidsmedewerker het project toegelicht en vragen beantwoord tijdens een vergadering met alle projectdeelnemers van de betreffende instelling.
- Er is een projectsite ingericht die toegankelijk is voor alle projectdeelnemers. Op deze site kunnen documenten worden geplaatst en gedeeld.
- De data voor de eerste drie startbijeenkomsten zijn gepland en gecommuniceerd: 23 aug, 18 sept, 24 okt 2012. Het programma voor de eerste startbijeenkomst ligt klaar.
- Besloten is het project te draaien op de QMP-omgeving van Driestar Hogeschool, het is de verwachting dat de licentie groot genoeg is. Mocht dit voor de projectperiode toch niet voldoende zijn, dan wordt uitgeweken naar de omgeving van de Christelijke Hogeschool Ede.

De volgende activiteiten zijn bovenop de geplande activiteiten uitgevoerd:

- De start van WP6c: De eigen lectoren, mw. J. Bulterman (CHE) en A. de Muynck (Driestar Hogeschool) zijn geïnformeerd over het project en gevraagd om te participeren. De lectoren zijn van plan de startbijeenkomsten te gebruiken om de kennisbehoefte van de mbo- en hbo-docenten in kaart te brengen.

2.WP2. Professionalisering

De activiteiten van fase 2 (aug t/m okt 2012) zijn uitgevoerd volgens plan en naar tevredenheid. De docenten hebben aangereikt gekregen wat nodig is om vaardig te worden in het construeren van items en de digitale verwerking ervan (WP2b). Er is een naslagdocument met links naar bruikbare informatie bij het ontwikkelen van digitale toetsen (WP2a, zie bijlage 2).

- De eerste startbijeenkomst vond plaats op 23 augustus 2012. Deze bijeenkomst werd door de expertgroepleden aangemerkt als zeer zinvol: de kennismaking en kennisuitwisseling verliep goed en er ontstond een vertrouwen in het project. Spijtig was dat er voor de expertgroep Nederlands van de CHE niemand aanwezig kon zijn en voor de expertgroep Rekenen slechts een docent van de CHE. De scholingsvragen op het gebied van toetsing die tijdens deze bijeenkomst werden geformuleerd zijn voorgelegd aan mw. Desirée Joosten die bereid was gevonden om de tweede startbijeenkomst te verzorgen.
- De tweede startbijeenkomst vond plaats op 18 september 2012. Deze bijeenkomst was zeer relevant om de kennis over toetsgestuurd leren en digitaal toetsen op te frissen en aan te vullen. De presentatie en de werkvormen / opdrachten die Desirée Joosten meebracht waren adequaat voor het project en van voldoende niveau en uitdaging.
- De derde startbijeenkomst vond plaats op 24 okt 2012. De bijeenkomst is als zeer zinvol ervaren. Zowel de bewustwording van effectieve toetsontwikkeling (metadatatering kwam bijvoorbeeld aan de orde), als de praktische toepassing van het gebruik van QMP waren goed

van niveau en toegesneden op het project. Jammer dat er wat computertechnische problemen waren waardoor het oefenen met QMP niet optimaal ging. De expertgroep Nederlands gaf daarom een vervolg: zij hebben Hans Havinga uitgenodigd voor een dagdeel in januari. De expertgroep Rekenen bevat een aantal docenten die al vaker met QMP hebben gewerkt.

- Problemen met bemensing vanuit CHE zijn opgelost. Medio juli werd door mailcontact met Warner Bruins (vervanger van Joop Korteland op de CHE) duidelijk dat de overdracht van het project van Korteland naar Bruins niet volgens afspraak was verlopen. De bemensing vanuit CHE in het project was nog niet rond betreffende de expertgroep rekenen en Nederlands en ook bleek de datum van de eerste startbijeenkomst problematisch te zijn. Rond de tweede startbijeenkomst was de bemensing geregeld. Voor de expertgroep Nederlands kon de CHE twee docenten regelen, terwijl er in de begroting was gerekend met drie docenten Nederlands. Gezien de expertise en de positie van deze docenten binnen het docententeam op de CHE werd dit niet als problematisch ingeschat. Een van de twee docenten van de CHE kon pas in januari 2013 tijd vrijmaken voor het project. Aangezien het project begint met visievorming en ontwerp waarbij breed draagvlak onmisbaar is was dit reden om de activiteiten van de expertgroep Nederlands in november en december 2012 stil te leggen en weer gezamenlijk op te pakken in januari 2013.

De volgende activiteiten zijn naast de geplande fase-activiteiten uitgevoerd:

- WP6c: De betrokken lectoren hebben tijdens de derde startbijeenkomst, focusgroepinterviews gehouden met de docenten. Dit leverde hen input over de mening van de docenten over toetsing en toetsgestuurd leren en de context ervan. Volgende stap was dat de lectoren een kort visiedocument schreven met daarin een visie op toetsing en toetsgestuurd leren en hoe deze visie gestalte krijgt in de opleidingspraktijk.
- Verkennende gesprekken t.a.v. een SURF-experiment vonden plaats: het gebruik van de cloud voor digitaal toetsen testen. Het plan van aanpak voor het experiment met behulp van de nieuwe dienst Questionmark on Demand kwam gereed. QMoD lijkt goede ontwikkeling, net wat voor het project nodig is technisch gezien. Het is de bedoeling dat het de samenwerking tussen de instellingen versterkt en vergemakkelijkt.

2.WP3. Ontwerp en ontwikkeling

Deze fase (nov 2012 t/m apr 2013) is door alle expertgroepen goed afgerond met onderstaande resultaten. Er is bij de totstandkoming van de resultaten gebruik gemaakt van de kennis uit de startbijeenkomsten (zie WP2). Aan het einde van deze fase heeft ook de Mid Term Review plaatsgevonden.

- De expertgroepen rekenen en Nederlands leverden op:
 - Plan van eisen voor de voortgangstoetsen, gebaseerd op een doorgaande leerlijn (wp3a, zie bijlage 2)
 - Itembank met ruim 500 items (wp3c, zie bijlage 2)
 - Procedure itemontwikkeling (wp3d, zie bijlage 2)
 - Beschrijving van de feedback in het kader van remediering (wp3e, zie bijlage 2)
- De expertgroep Engels leverde een adviesrapport op voor een doorgaande leerlijn Engels (wp3b, zie bijlage 2).
- Naast de geplande resultaten werd ook een rapport opgeleverd met literatuuronderzoek naar indicatoren die belangrijk zijn in de doorstroom mbo-hbo (zie bijlage 2). De collega, Karen Dammers van Driestar hogeschool, deed dit in opdracht van de stuurgroep en ondersteunde

hiermee de effectmeting. Een aantal indicatoren (studiehouding bijvoorbeeld) die zij op het spoor kwam, zijn omgezet in een studentvragenlijst t.b.v. de effectmeting.

Het ontwerp en de ontwikkeling van de voortgangstoetsen hebben de expertgroepen uitgevoerd in minder tijd dan voorzien. In de maanden sept 2013 t/m feb 2014 zijn er voor werkpakket 3 extra activiteiten uitgevoerd omdat niet alle begrote uren voor dit werkpakket gebruikt waren. Het voorstel om de resterende uren voor deze activiteiten te gebruiken was voorgelegd aan het programmamanagement van SURF en goedgekeurd per mail op 08-07-2014 (zie bijlage 3 voor het betreffende voorstel). Dit leverde voor werkpakket 3 de volgende resultaten op:

- De expertgroepen Rekenen en Nederlands ontvingen tijdens een bijeenkomst in september 2014 feedback van Desirée Joosten op hun toetsanalyse en -revisie (wp3f)
- De expertgroep Rekenen en de expertgroep Nederlands breidden de itembank uit naar ruim 600 items (wp3g),
- Laura Boele – de Bruin deed in de rol van beleidsmedewerker een kort onderzoek naar de uitwisselbaarheid van de items (wp3h). De bedoeling daarvan was om voorbereid te zijn op aanvragen van andere scholen om gebruik te mogen maken van de na afloop van het project beschikbare itembank.

2.WP4. Pilot en revisie

In deze fase (mei t/m aug 2013) heeft de eerste (pilot)afname van de voortgangstoetsen, analyse van de toetsresultaten en revisie van de toetsitems plaatsgevonden.

- De expertgroepen Rekenen en Nederlands leverden op:
 - Data uit de toetsafnames en uit de vragenlijsten (WP4b, zie bijlage 2)
 - Verslag analyse en revisie (WP4c en WP4d, zie bijlage 2)
 - Implementatievoorstel voor fase 5 *Implementatie* (WP4e, zie bijlage 2)
- Daarnaast werden de volgende documenten opgeleverd:
 - Effectmetingsplan (WP4a1, zie bijlage 2) dat al eerder in concept was toegevoegd aan een rapportage maar nu definitief werd opgeleverd
 - Vragenlijsten naar de mening van de studenten over de toets (WP4a2, zie bijlage 2) en hun zelfstandigheid en studiehouding voor de toets (zie het literatuuronderzoek dat bij WP3 werd opgeleverd)
 - Vragenlijst naar de mening van de docenten over de toets in combinatie met hun mening over de projectsamenwerking en de werkdruk bij digitaal toetsen (WP4a2, zie bijlage 2)

Aan de voortgangstoetsen (voorafgaand aan de kennisopgaven) zijn een vijftal vragen toegevoegd naar de motivatie van de studenten voor de toets en een zestal vragen naar hun zelfstandigheid in het kader van voortgangstoetsen. Ook zijn twee evaluatieve vragen over de toets toegevoegd (nadat de student de toets geheel gemaakt heeft, verschijnen deze in het scherm).

In juni zijn de ontwikkelde toetsen rekenen en Nederlands afgenomen onder tweede- en derdejaars mbo-onderwijsassistent en onder eerste- en tweedejaars pabo met mbo-vooropleiding. Dit gebeurde met de cloudversie van QMP: Questionmark on Demand. De afnames zijn goed verlopen op de drie instellingen: mede door de inzet van de toetscoördinatoren per instelling, de inzet van beheerder Jaap Boer (Driestar hogeschool) en de goede samenwerking met Alfred Venema (Uplearning) en Michiel van Geloven (SURF).

De voortgangstoets Nederlands is door 80 studenten gemaakt. De voortgangstoets rekenen is door 74 studenten gemaakt.

Evaluatie van de toetsafnames:

- Het klaarzetten van de items in QMP-formats (door Hans Havinga ontwikkeld) kostte meer tijd dan gedacht en het inlezen van deze formats in QMP verliep niet vlekkeloos omdat er gemakkelijk een fout in de formats sluipt.
- Derdejaars mbo-studenten waren al klaar met de opleiding en moeilijk te bereiken en over te halen om nog een toets te maken.
- Opkomst van studenten was niet hoog, ondanks dat de toetsen waren ingeroosterd en verplicht gesteld. De oorzaak hiervan ligt waarschijnlijk aan het feit dat er geen studiepunten mee konden worden verkregen en aan een tekort aan communicatie van docenten naar de studenten over de toetsen.
- Niet alle rapportages vanuit QMP bleken te werken, de vraagstatistiekrapporten waren bijvoorbeeld nog niet beschikbaar. Hieraan werd gewerkt door UPLearning.
- De lay-out van een aantal toetisitems Nederlands viel in werkelijkheid tegen, dit gold vooral de vragen waarbij een leestekst was gevoegd. Hiervoor is de enige oplossing om de toets een aantal keer te maken van te voren en de leesvragen te checken. In QM-live zit een preview-optie maar dat is geen volledig reële weergave van het scherm bij toetsafname. Wens is kenbaar gemaakt bij UPLearning.

2.WP5. Implementatie

Vooropmerking – In memoriam

“Plotseling werden we opgeschrikt door het overlijden van dhr. Johan de Jong op 4 sept 2013. Het was ingrijpend voor personeel en studenten van Driestar hogeschool. Johan de Jong was ook onze zeer gewaardeerde expertgroepleider Rekenen in dit project. Dit moesten we als projectleden verwerken en een plek geven. Medio september diende zich een nieuwe expertgroepleider Rekenen aan: mw. Anja van der Hoek. Zij heeft vanaf het begin van het project deelgenomen en wilde de taken van Johan graag overnemen. Hiermee is de voortgang van het proces gewaarborgd.”

In deze fase (sept 2013 t/m feb 2014) zijn volgens plan de toetsen nog tweemaal afgenomen. Daarnaast zijn implementatieafspraken gemaakt binnen de expertgroepen. De expertgroepleiders rekenen en Nederlands hebben een gezamenlijk traject opgezet waardoor de voortgangstoetsen rekenen en Nederlands op soortgelijke wijze zijn verankerd in het onderwijsprogramma van de doorstromende mbo'ers van Hoornbeek College naar de Pabo. Deze afspraken zijn vastgelegd in het implementatieplan. Dit implementatieplan bood ook de ingrediënten voor de samenwerkingsovereenkomst rondom de verduurzaming van de itembank (zie hoofdstuk 3).

De volgende resultaten worden bij dit werkpakket opgeleverd:

- *“Implementatieplan voortgangstoetsing Nederlands en rekenen”* met daarin de afspraken voor incorporatie van de voortgangstoetsen op basis van de activiteiten die uitgevoerd zijn in de implementatiefase van het project (WP5a, WP5b, WP5c, WP5d, zie bijlage 2)
- *“Verslag effectmeting”* met daarin gegevens ter indicatie van de bijdrage van formatieve toetsing aan het studiesucces van mbo-studenten die doorstromen (WP5e, zie bijlage 2)

In de maanden sept 2013 t/m feb 2014 zijn er voor dit werkpakket extra activiteiten uitgevoerd omdat niet alle begrote uren voor werkpakket 3 gebruikt waren. Het voorstel om de resterende uren voor deze activiteiten te gebruiken is voorgelegd aan het programmamanagement van SURF en

goedgekeurd per mail op 08-07-2014 (zie bijlage 3 voor het betreffende voorstel). Dit leverde voor werkpakket 5 het volgende resultaat op:

- *"Implementatieplan Voortgangstoetsing Engels in de doorstroom mbo-hbo"* De expertgroep Engels maakte een digitale leeromgeving gereed met daarin diagnostische toetsen gebaseerd op het adviesrapport met de doorgaande leerlijn en de vaardigheidsdescriptoren (zie wp3) omdat juist dit toetsmateriaal ingezet kan worden ter enthousiasmering van collega-docenten op pabo's en MBO's. Daarover schreef deze groep (Jan Willem Chevalking (CHE) en Linda Kosters (Hoornbeeck), met meelesen van Gijsbert van Dam (Driestar)) een implementatieplan: voor inbedding van deze leeromgeving in het doorstroomtraject van de deelnemende onderwijsinstellingen (wp5f, zie bijlage 2).

Deze fase startte met een gezamenlijke bijeenkomst van de expertgroepen Rekenen en Nederlands. Het programma voor deze bijeenkomst bestond uit een drietal onderdelen:

1. Het ontvangen van feedback op de analyse en revisie van de voortgangstoetsen Rekenen en Nederlands door Desirée Joosten. Deze feedback werd ter plekke besproken. De bijdrage van Desirée Joosten werd zeer gewaardeerd: adequaat en constructief. De expertgroepen Rekenen en Nederlands kregen handvatten aangereikt voor de doorontwikkeling van de voortgangstoetsen.
2. Instructie over de werking van QM-live door Jaap Boer van Driestar Hogeschool. Tot voor kort werkten de expertgroepen in sjablonen in MS-Word en op de projectsite met elkaar samen aan de toets-items. De bedoeling is in de rest van het project met elkaar samen te werken via de clouddienst QM-live.
3. Afspraken werden gemaakt voor de volgende toetsafnames en alles wat daaraan gerelateerd is: communicatie naar studenten, etc.

Volgens plan droegen de instellingen met ingang van fase 5 zelf verantwoordelijkheid voor het implementeren van de toetsen in het eigen curriculum. Dit betekent dat ook het klaarzetten en beheren van de toetsen via Questionmark on Demand door de instellingen zelf gebeurde. Hiertoe heeft overdracht plaatsgevonden van Jaap Boer (Driestar hogeschool) naar Ilse Zwering (CHE) en Johan de Visser en Peter de Gooijer (Hoornbeeck College).

De voortgangstoets Nederlands is in sept/okt '13 en jan/feb '14 door respectievelijk 259 en 154 studenten gemaakt. De voortgangstoets rekenen is in sept/okt '13 en jan/feb '14 door respectievelijk 246 en 200 studenten gemaakt.

Evaluatie van de toetsafnames:

- In tegenstelling tot de eerste (pilot)afname konden bij de afnames in oktober wel de derdejaars mbo-studenten worden meegenomen.
- De technische kant van de afnames van de toetsen verliep keurig. Wat de opkomst betreft was er vooral onder de 2^e en 3^e-jaarsstudenten hbo verschil tussen het aantal uitgenodigde studenten en het aantal studenten dat de toets maakte, hoewel de studenten via meerdere informatiekanalen op de hoogte waren gebracht. Duidelijk werd dat formele inbedding van de voortgangstoetsen nodig is, zie hiervoor het implementatieplan dat in deze fase is opgeleverd. In het kort gaat het om drie zaken: intakegesprek, studieloopbaangesprek, en koppeling aan bijspijkerprogramma Pabo 3 voor de kennisbasistoets.
- De beveiligingskant van de toetsafnames bleek in orde op de CHE en Driestar hogeschool. Er is namelijk, in het kader van het experiment met toetsen in de cloud, een hacktest uitgevoerd door een door SURF ingeschakeld bureau. Het verslag hiervan is positief over de beveiliging.

- De layout van de vragen met leesteksten in de voortgangstoets Nederlands was bij de twee laatste toetsafnames beter dan bij de eerste afname. De betreffende vragen waren doorgenomen van te voren en beter ingedeeld.

Voor Engels is de nieuwe instroom 2013-2014 getest middels de plaatsingstoets en is er tussen september 2013 en februari 2014 gebruik gemaakt van de diagnostische toetsitems op de CHE. Het Hoornbeek College en Driestar hogeschool gaan hiervan gebruik maken na verder implementatie van de leeromgeving in de onderwijsprogramma's, waarschijnlijk met ingang van cursusjaar 2014-2015.

2.WP6. Kennisontwikkeling en –overdracht:

Hieronder wordt allereerst vermeld wat er aan deskundigheidsbevordering heeft plaatsgevonden tijdens het project. Daarna wordt het resultaat van de werkzaamheden van de lectoren Bulterman en De Muynck gepresenteerd (WP6b, WP6c, zie bijlage 2). Tot slot worden alle kennisdisseminatie-activiteiten benoemd, zowel activiteiten die tijdens het project plaats vonden als activiteiten die nog na het project gepland staan (deze activiteiten vallen onder WP6b, verwacht werd dat op deze manier de kennis beter verspreid zou worden over de verschillende onderwijsniveaus en -sectoren dan bij het organiseren van een eigen conferentie over het project, hiervoor was goedkeuring ontvangen door het programmamanagement van SURF).

Het programmamanagement van SURF heeft duidelijk gemaakt dat de praktijkbeschrijving (WP6a) die moest worden opgenomen in het controlling document bestaat uit een projectleidersopdracht die is uitgevoerd tijdens de programmadagen en uit bijdragen van het project aan de kennisbank van SURF.

Deskundigheidsbevordering:

WP2: De startbijeenkomsten dienden ter professionalisering van de projectdeelnemers op het gebied van digitaal en formatief toetsen, zie de paragraaf 'WP2 Professionalisering'.

WP3: Expertgroep Nederlands nodigde Hans Havinga uit op de vergadering in januari voor deskundigheidsbevordering op het gebied van digitaal toetsen met QMP en het ontwikkelen van een toetsbank.

WP3: Expertgroepleden rekenen bezochten landelijke bijeenkomsten over toetsen en de referentieniveaus.

WP3: Enkele expertgroepleden rekenen en Nederlands bezochten de eindseminar van de eerste lichting van SURF-projecten op 21 mei 2013.

WP4: De expertgroepleider rekenen, Johan de Jong, heeft in aanloop naar de toetsafnames scholing gekregen van Alfred Venema van Uplearning. De voortgangstoets rekenen bevatte namelijk een aantal uitdagingen voor afname in QMP: getalsnotaties, het toevoegen van afbeeldingen en de adaptieve opbouw.

WP4: Alfred Venema van Uplearning heeft een introductie over toetsvragen maken in QM-live verzorgd voor toetsbeheerder Jaap Boer en de expertgroepleiders Rekenen en Nederlands.

WP4: Ter voorbereiding op de analyse van de toetsresultaten heeft Erik van Schooten van het Kohnstamm instituut de expertgroep Nederlands bijgeschoold op het gebied van toetsanalyse.

WP4: Op een gezamenlijke bijeenkomst van de expertgroepen rekenen en Nederlands heeft Desirée Joosten feedback gegeven op de analyse en revisie van de toetsen.

WP5: Op een gezamenlijke bijeenkomst van de expertgroepen rekenen en Nederlands heeft Laura Boele – de Bruin met Jaap Boer uitleg gegeven over toetsstatistiekrapporten die kunnen worden geëxporteerd uit QMP.

Boek 'Is alles van waarde meetbaar? Toetsing en vorming in het onderwijs'

De werkzaamheden van de lectoren Bulterman (CHE) en De Muynck (Driestar hogeschool) hebben geresulteerd in het boek *Is alles van waarde meetbaar? Toetsing en vorming in het onderwijs*. Dit boek is te koop bij uitgever Buijten & Schipperheijn en te downloaden van de [SURF-kennisbank](#) (eind maart 2013 al 100 keer gedownload).

Product

Dit boek helpt docenten, beleidsmakers en andere onderwijsbetrokkenen bij het ontwikkelen van een toetspraktijk die verder kijkt dan de waan van de dag. Een toetspraktijk die het belang van kennis erkent, maar ook het belang van persoonlijke vorming en creatief denken. Op de achterkant van het boek staat het volgende:

“Hoe ontwikkel je als onderwijsinstelling een evenwichtig toetsbeleid? In het (hoger) beroepsonderwijs, het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs neemt het gebruik van toetsen toe. Tegelijkertijd verschijnen er kritische rapporten over toetsing en ontstaan collectieven om toetsen af te schaffen. Voor de onderwijspraktijk is het niet gemakkelijk om in te spelen op de wisselende accenten van de politiek. Nu eens staan de eigen identiteitsvorming en de zelfwerkzaamheid van jongeren centraal, dan weer de externe eisen waar zij aan moeten voldoen. Hoe ga je daarmee om als docent, als afdelingsleider of als examencommissie? Is alles van waarde meetbaar?”

Het boek is bijzonder geschikt om te gebruiken voor gezamenlijke scholings- en bezinningsmomenten. Het bevat herkenbare praktijkvoorbeelden, handige achtergrondinformatie en onderzoeksgegevens. Met discussievragen en een zelftoets worden onderwijsprofessionals uitgedaagd om de eigen visie te verhelderen en te herijken: welke manier van toetsen past het beste bij welk soort onderwijs en bij welke vakinhoud?

Een bijproduct bij het boek is het symposium dat op 9 mei 2014 wordt georganiseerd door Driestar hogeschool, naar aanleiding van het thema van het boek. Sprekers zijn de auteurs van het boek en drie andere deskundigen uit het onderwijs. Meer informatie over het [symposium Is alles van waarde meetbaar?](#) is te vinden op de website van Driestar hogeschool.

Proces

De route die de lectoren gevolgd hebben is als volgt. Na kennismaken met het project door middel van gesprekken met de expertgroepen (focusgroep-interviews in fase 2 van het project) hebben zij een eerste concept van een visie beschreven.

Deze concepttekst is besproken met de projectleiding. Besloten is om het visiestuk te verdiepen en uit te breiden en te laten resulteren in een brochure voor docenten die hen helpt om zich te verhouden tot toetsing en toetsgestuurd leren. Dat vraagt een wat bredere benadering dan alleen digitaal toetsen. Gezien de huidige en te verwachten discussies over toetsgestuurd leren, zullen docenten daar meer aan hebben dan aan een beperkte benadering. De lectoren hebben individuele interviews gedaan met de projectdeelnemers, waarin doorgevraagd werd op dilemma's en voorbeelden uit de toetspraktijk.

In overleg met de projectleiding is vervolgens de brochure uitgegeven als een boek in de Dixit-reeks, zodat er een brede verspreiding van de verkregen inzichten kan plaatsvinden. Daarnaast ontstond bij de auteurs van het boek het idee om op 9 mei 2014 een symposium te organiseren naar aanleiding van de thematiek over het boek. In overleg met het programmamanagement van SURF kon dit symposium deels worden gesubsidieerd (kosten sprekers en organisatieactiviteiten in de maand februari).

Interne en externe kennisdisseminatie-activiteiten

De volgende kennisdisseminatie-activiteiten zijn uitgevoerd binnen de eigen onderwijsinstellingen en daarbuiten voor verschillende doelgroepen in diverse sectoren van het onderwijs:

- Voorzitter examencommissie Driestar Hogeschool volgde het project op afstand.
- Het directieteam van het Hoornbeeck College heeft zich, overwegend een digitale toetsomgeving te gaan gebruiken in de toekomst, door Hans Havinga van de CHE laten informeren over het gebruik van QMP en digitaal toetsen (jan 2013).
- Een delegatie vanuit meerdere directies van het ministerie van OCW op werkbezoek geweest bij Driestar hogeschool. Aanleiding hiervoor was dit project en de ontwikkelingen op gebied van toetsing in verband met het rapport van de commissie Bruijn. Tijdens dit werkbezoek hebben Kees Ritmeester, Laura Boele - de Bruin (algemeen), Johan de Jong (rekenen), Carla van Hengel (Nederlands) het project gepresenteerd en vragen van de medewerkers van het ministerie van OCW beantwoord. De bezoekers stelden kritische verhelderingsvragen en spraken zich positief uit over de opzet en de doelstellingen van het project (maart 2013).
- Docenten deelden de voortgang van het project met collega's van eigen vakgroepen. Dit gebeurde structureel op CHE, Driestar hogeschool en het Hoornbeeck College. Een voorbeeld hiervan is dat de docenten Nederlands van Driestar hogeschool het project hebben toegelicht op de vakgroepdag in juni 2013.
- Een algemeen nieuwsbericht is geschreven en gepubliceerd over de voortgang van het project, de MTR en de afname van toetsen in de cloud. Dit nieuwsbericht diende ter interne publicatie op de drie instellingen (intranet) (mei 2013).
- De projectleiding heeft contact gezocht met [10 voor de leraar](#). Met de programmamanager, mevrouw Arian van Staa, en Henk Fuchs en Harry de Gier van de Vereniging hogescholen, is verkend hoe beide projecten elkaar raken en of samenwerking kansen biedt (juli 2013). Het project wordt door *10 voor de leraar* gezien als een *good practice*. Hun idee was om een bijeenkomst te organiseren voor mbo en hbo waarop meerdere, vergelijkbare initiatieven kunnen worden gedeeld. Ook is het de bedoeling dat de toetsontwikkelaars van de kennisbasistoetsen van *10 voor de leraar* in contact komen met de expertgroepen uit het SURF-project. Men wil wellicht toetsopgaven uit ons project gebruiken in de kennisbasistoetsen. Vanwege de grote drukte bij *10 voor de leraar* konden helaas de plannen die waren uitgesproken in juli niet verder worden geconcretiseerd in het verdere verloop van het project.
- Stuurgroeplid Johan de Visser en een sectordirecteur van het Hoornbeeck College hebben aandacht gevraagd voor het SURF-project op de landelijke vergaderingen van de MBOraad en de Bedrijfstakgroep Zorg, Welzijn en Sport (BTG-ZWS) (najaar 2013).
- Stuurgroeplid Johan de Visser heeft op de Hoornbeeck brede dag Welzijn een presentatie verzorgd over SURF voor alle collega's om hieraan intern breder aandacht te besteden (najaar 2013).
- De doorgaande leerlijn Engels is door expertgroepleider Engels aan een aantal basisschooldocenten, bovenschoolse directeuren en pabodocenten Engels gepresenteerd. Dezelfde presentatie is ook bij docenten Engels van de pabo Marnix gehouden (oktober 2013).
- Laura Boele - de Bruin heeft in opdracht van het SURF-programmamanagement een presentatie gemaakt en laten opnemen van het project ter vertoning op Dé Onderwijsdagen 2013 (okt 2013). Deze [video](#) is te vinden op de website van SURF.
- Stuurgroeplid Johan de Visser (Hoornbeeck College) heeft bijgedragen aan de Ronde Tafel Digitaal Toetsen, georganiseerd door SURF (nov 2013).
- Laura Boele - de Bruin is geïnterviewd door SURF over het experiment met toetsen in de cloud (dec 2013). Een [artikel](#) met dit interview is te vinden in de kennisbank van SURF.
- Laura Boele - de Bruin heeft in samenwerking met Kees Ritmeester en Bram de Muynck een aanvraag gedaan (dec 2013) voor presentatie van het project en het boek *Is alles van waarde meetbaar?* op het jaarcongres van de Vereniging Hogescholen. Deze aanvraag is echter niet geselecteerd uit het grote aantal aanmeldingen.

- Expertgroepleider Engels heeft op uitnodiging van *10 voor de leraar* een bijdrage geleverd aan een vergadering van *10 voor de leraar* over Engels in de lerarenopleiding (dec 2013).
- Expertgroep Nederlands heeft een [nieuwsbericht](#) over het project laten plaatsen op de website van de MBO-taalacademie (dec 2013). Op de linkedIn-groep van het project is er ook een link naar dit nieuwsbericht geplaatst.
- Expertgroepleider Nederlands heeft aanvraag gedaan voor publicatie van een bericht over het project op de website [Computers op School](#), op deze aanvraag is echter geen reactie gekomen (dec 2013).
- Henk Rietdijk, lid van de expertgroep Rekenen, heeft het project gepresenteerd voor een publiek van pabo- en mbo-docenten op de Panamaconferentie 2014 (jan 2014). Nico den Besten, lid van de expertgroep Rekenen, heeft een verslag gemaakt van de presentatie voor in de [Panamapost](#).
- Een lid van de expertgroep Nederlands, Hester Bos, heeft een aanvraag gedaan bij Didactief voor plaatsing van een artikel over het project (feb 2014). Deze aanvraag is in behandeling.
- De expertgroepleiders Rekenen en Nederlands hebben zich op Driestar hogeschool bekend gemaakt als QMP-vraagbaken voor Driestar collega's (feb 2014).
- Een algemeen nieuwsbericht is geschreven en gepubliceerd over de afronding van het project en de verankering van de voortgangstoetsen in de opleiding. Dit nieuwsbericht diende ter interne publicatie op de drie instellingen (intranet) (feb 2014).
- Laura Boele – de Bruin heeft vanuit haar ervaringen in het project samen met een andere projectleider uit het programma Toetsing en toetsgestuurd leren een stappenplan geschreven voor het ontwikkelen van toetsvragen. Het [stappenplan](#) is te vinden in de kennisbank van SURF.
- Een algemeen nieuwsbericht is geschreven en gepubliceerd over het boek *Is alles van waarde meetbaar?*. Dit nieuwsbericht diende ter interne publicatie op de drie instellingen (intranet) (feb 2014).
- Expertgroepleider Engels presenteerde de opbrengsten van het project aan docenten Engels van de Fontys pabo's (maart 2014).
- Expertgroepleider Engels heeft een artikel geschreven over het project en ingediend bij het Tijdschrift Levende Talen (maart 2014).
- Expertgroepleider Rekenen heeft samen met Nico den Besten, lid expertgroep Rekenen, het project gepresenteerd op een conferentie van het [Steunpunt Taal en Rekenen mbo](#) (maart 2014). Het verslag hiervan is te vinden op de projectsite. Het publiek is verteld dat men gebruik kan maken van de projectresultaten. Hiertoe is inmiddels een aanvraag ontvangen van het ROC Scalda.
- Expertgroepleider Nederlands Janneke de Jong, Susan van der Ree en Laura Boele – de Bruin hebben een krantenartikel geschreven over het project, naar aanleiding van de [berichtgeving over de brief van de Vereniging Hogescholen](#) over de selectie van mbo'ers voor de poort van de pabo (maart 2014). Dit [artikel](#) is gepubliceerd in het Reformatorisch Dagblad op 29 maart 2014.
- Er is een bijscholing QMP voor diverse Driestar collega's georganiseerd (april 2014), die verzorgd zal worden door Hans Havinga (CHE) vanwege goede ervaringen met zijn bijdrage in fase 2 van het project.
- De expertgroep Engels houdt een presentatie met de opbrengsten van het project voor alle docenten Engels op het Hoornbeek College en het Mondriaan College (april 2014).
- Laura Boele – de Bruin heeft de resultaten van het project gepresenteerd op een vergadering van het landelijk overleg van directeurs van de lerarenopleiding Basisonderwijs (LOBO) (maart 2014).
- Johan Melse en Susan van der Ree, leden van de expertgroep Nederlands, presenteren de opbrengsten van het project op de [conferentie van de stichting Het Schoolvak Nederlands](#) in Brugge (november 2014).

2.WP7. Projectmanagement

De samenwerking tussen projectleider, beleidsmedewerker en financieel medewerker is zonder problemen verlopen (WP7a). T.a.v. rapportage aan CvB's:

- (1) Kees Ritmeester heeft het CvB van Driestar hogeschool vier maal gerapporteerd over de stand van zaken van het project.
- (2) Opleidingsmanager J. de Visser (stuurgroeplid) hield door middel van de kwartaalrapportage zijn sectordirecteur en het betrokken CvB-lid op de hoogte.
- (3) Opleidingsdirecteur W. Bruins (stuurgroeplid) stelde de directeur van zijn managementteam op de hoogte na iedere kwartaalrapportage. Deze directeur informeert op zijn beurt het CvB.

In overleg met Kees Ritmeester heeft Laura Boele - de Bruin alle programmadagen van SURF bijgewoond en haar bijdrage geleverd (WP7b).

Er hebben vier stuurgroepvergaderingen plaatsgevonden, deze zijn in goede harmonie verlopen en voor enkele risico's (bemensing) zijn tijdig oplossingen bedacht. Thema's ter bespreking waren:

- Bemensing project,
- Evaluatie project
- Sturing op instellingsniveau,
- Interne en externe kennisdisseminatie,
- Verbreding project naar andere studietrajecten of sectoren,
- Literatuuronderzoek van Karen Dammers (wp3), namelijk "*Wie A zegt moet ook B zeggen, doorstroom van mbo naar hbo*", over indicatoren voor studiesucces die belangrijk zijn in de doorstroom mbo-hbo,
- Bespreking resultaten en toetsafnames,
- Wijzigingen in begroting
- Experiment met toetsen in de cloud
- Voorbereiding Mid-term review en End review,
- Onderhouding itembank na afloop project en samenwerkingsovereenkomst (zie voor meer informatie hoofdstuk 3 in deze eindrapportage)

3. Evaluatie overige zaken

3.1 Kennisdisseminatie

Voor verankering van de kennis binnen de instellingen wordt verwezen naar de evaluatie van werkpakket 5 *Implementatie*. Hoe de kennisoverdracht binnen en buiten de eigen instellingen heeft plaatsgevonden, wordt vermeld in de evaluatie van werkpakket 6 *Kennisontwikkeling en -overdracht*.

3.2 Effectmeting

Bij deze eindrapportage wordt separaat een verslag van de effectmeting opgeleverd.

3.3 Exploitatieplan/implementatieplan

Voor een vooruitblik naar de incorporatie van de projectresultaten wordt verwezen naar de evaluatie WP5 *Implementatie*. Het binnen dit werkpakket opgeleverde implementatieplan laat zien hoe de doorgaande leerlijn en de voortgangstoetsen worden ingebed in de drie partnerinstellingen. Voor een deel zijn deze afspraken inmiddels al vastgelegd en afgesproken met collega's binnen de eigen onderwijsprogramma's van drie onderwijsinstellingen.

De onderdelen uit het implementatieplan dienen daarnaast als ingrediënten voor de samenwerkingsovereenkomst die de drie partnerinstellingen aangaan in april 2014. Voor de duur van minimaal een cursusjaar wordt de samenwerking tussen de drie partnerinstellingen verlengd. Hiervoor is een samenwerkingsovereenkomst in concept vastgesteld tijdens de stuurgroepvergadering in januari 2014.

De samenwerkingsovereenkomst bevat de rechten en plichten van de drie onderwijsinstellingen. De CHE, Driestar hogeschool en het Hoornbeeck College komen waarschijnlijk op hoofdlijnen met elkaar overeen dat zij ieder een coördinator Rekenen en Nederlands aanstellen om toezicht te houden op de incorporatie van de projectresultaten, om hierover waar nodig te communiceren met collega's en studenten en met elkaar (coördinatorenoverleg), om toezicht te houden op de kwaliteit van de voortgangstoetsen en om de itembank met een vast te stellen aantal toetsitems per periode uit te breiden.

In de samenwerkingsovereenkomst wordt ook opgenomen welke van de drie partnerinstellingen het beheer van de itembank voor zijn rekening neemt. Hoogstwaarschijnlijk betreft dit een van beide hbo-instellingen aangezien zij een licentie hebben voor QMP. Op moment van schrijven is nog onduidelijk of een of beide instellingen gebruik gaat maken van Questionmark on Demand (QMOD). Omdat deze omgeving gebruikt is tijdens het project en cloudgebaseerd is, verdient het de voorkeur om het beheer van de itembank in handen te geven van de instelling die gebruik maakt van QMOD.

4. Lessons learned

Het project is binnen planning en budget uitgevoerd. In dit hoofdstuk wordt per resultaatgebied (zie hoofdstuk 1) beschreven welke succesfactoren er waren en welke lessen er geleerd zijn.

4.1. Lessons learned: Resultaatgebied 1.

- a. Doorgaande leerlijn:
 - a. De uitwisseling van expertise en onderwijsprogramma's tussen docenten van mbo- en hbo-instellingen zorgde voor overeenstemming over een doorgaande leerlijn, het begin- en het eindpunt ervan. Dit diende als kader voor de ontwikkeling van de voortgangstoetsen. Kennis van elkaars curricula maakte de projectdeelnemers sensitiever voor het maken van een formatieve toets, een toets die erop gericht is om voortgang van studenten die willen doorstromen in kaart te brengen.
 - b. Vanwege herverdeling van subsidiegelden door SURF kreeg het project bij aanvang minder subsidie toegekend dan aanvankelijk begroot. Besloten is toen om de expertgroep Engels alleen een doorgaande leerlijn te laten ontwikkelen en geen geld toe te kennen voor het ontwikkelen van voortgangstoetsen. Uiteindelijk heeft de expertgroep op basis van de doorgaande leerlijn ook een plaatsingstoets doorontwikkeld en afgenomen en diagnostische toetsen ontwikkeld en deze in een digitale leeromgeving geplaatst. Om een goed beeld te krijgen van implementatie van een doorgaande leerlijn met voortgangstoetsen was dit noodzakelijk. Terugkijkend op het project zou het waardevol zijn geweest als de keuze niet was gemaakt om de begroting en projectdoelen in te korten op Engels. Juist het vakgebied van Engels was nog nieuw terrein in de doorstroom mbo-hbo en daarin is nog veel werk te verzetten. Anderzijds valt het ook moeilijk te zeggen op welke plek in het project dan bezuinigd had moeten worden.
- b. Samenwerking:
 - a. De doorgaande leerlijn en de voortgangstoetsen zijn ontstaan in de professionele ruimte van vakdocenten, dit heeft gezorgd voor inhoudelijk sterke toetsen die qua onderwerpen en niveau goed aansluiten bij de doelgroep, de doorstromende mbo-student naar de pabo.
 - b. De motivatie van de docenten voor het project kwam mede voort uit het feit dat ze werden aangesproken op hun vakgebied en zelf verantwoordelijk waren voor de resultaten (eigenaarschap). Er kwam in de ontwerpfase dan ook veel creativiteit los (bij rekenen werd zelfs een adaptieve voortgangstoets bedacht door de docenten). Waarschijnlijk heeft het feit dat het ontwerp minder tijd kostte dan begroot, ervoor gezorgd dat er in werkpakket 3 uren overbleven die later in het project konden worden ingezet voor onder andere de ontwikkeling van 100 extra items.
 - c. De samenwerking van ontwerp tot implementatie leverde in de expertgroepen ook voldoende leerzame discussiemomenten op. Bijvoorbeeld:
 - i. Discussie over vakinhouden en hoe je dit het beste over brengt aan studenten; op een sturende manier of juist niet (er zijn verschillen in aanpak tussen mbo en hbo), wat is de gewenste invloed en rol van de docent?
 - ii. Over meetbaarheid van vakkennis en -vaardigheden (kun je voortgang in leesvaardigheid toetsen en hoe maak je de referentieniveaus van Meijerink concreet in rekenopgaven?) en of toetsgestuurd leren de beste vorm van leren is in de beroepsopleiding. Hier hebben we ook lectoren op laten aanhaken in het project (waarover verderop meer).

- iii. Over formatief toetsen: wanneer is een toets formatief te noemen, hoe maak je voortgang inzichtelijk en hoe gedetailleerd moet de feedback zijn?

Op de hierboven genoemde punten zijn keuzes gemaakt en verantwoord door de expertgroepen die te lezen zijn in de diverse opgeleverde documenten.

- d. Niet alleen binnen de expertgroepen vond kennisdeling plaats, maar ook op de bijeenkomsten waaraan de expertgroepen gezamenlijk deelnamen. Men nam kennis van elkaars aanpak. Al bij de eerste scholingsbijeenkomsten werd duidelijk dat de expertgroepen van elkaar verschilden wat betreft vakdidactische uitgangspunten en welk soort toetsing daar het beste bij past. De groepen hebben daarin eigen keuzes gemaakt, maar niet zonder van elkaars werkwijze kennisgenomen te hebben.
 - e. Een van de redenen waarom het project succesvol was, betrof het eigenaarschap en de eigen aansturing van de expertgroepen. Binnen de groepen was een persoon aangewezen als voortrekker, de rol van expertgroepleider, die bijvoorbeeld het ontwerp- en ontwikkelproces faciliteerde door het organiseren van vergaderingen. Dit faciliteren van het primaire proces was een belangrijke en relevante taak binnen de expertgroep, vanwege de participatie van docenten van meerdere onderwijsinstellingen in één team.
- c. Kwaliteit van digitaal toetsen:
- a. Het project startte meteen met een aantal scholingsmomenten en in het vervolg van het project werden scholingen georganiseerd op vraaggestuurde wijze. Afhankelijk van de vragen waar de expertgroepen tegen aan liepen, konden experts worden ingehuurd. Een goed voorbeeld is de gezamenlijke scholing met Desirée Joosten bij de start van het project en de vraag die er een jaar later naar haar uitging om feedback te geven op de voortgangstoetsen (met name de analyse en revisie).
 - b. Omdat de projectdeelnemers meteen bij de start van het project een rol als ontwikkelaar of beoordelaar kregen toegewezen, was er al een stap gezet naar een reviewproces voor het ontwikkelen van toetsitems. De ontwikkelaars en beoordelaars hebben volgens in de professionaliseringsfase opgedane criteria feedback gegeven op elkaars ontwikkelde toetsopgaven. Uiteindelijk bepaalden de beoordelaars welke opgaven goed genoeg waren om opgenomen te worden in de itembank van QMP. Het reviewen van elkaars opgaven is heel leerzaam en verbetert de kwaliteit van toetsitems.
 - c. Ook in het werken met QMP zijn de expertgroepleiders zeer deskundig geworden. Dat blijkt uit het feit dat zij zich aan andere collega's van Driestar hogeschool hebben bekend gemaakt als vraagbaken voor het ontwikkelen van toetsen met QMP.
 - d. Harde uitspraken over de kwaliteit van de toetsitems konden nog niet worden gedaan tijdens het project. Ondanks dat de voortgangstoetsen tijdens het project driemaal zijn afgenomen, gebeurde dit onder relatief kleine groepen studenten per studiejaar en was er in de toetsen een willekeurige toewijzing van items. Hierdoor zijn er per item onvoldoende gegevens beschikbaar (bijvoorbeeld de itemrestcorrelatie) om daarmee de kwaliteit van de items afzonderlijk te bewijzen. Een aanwijzing voor de validiteit van de voortgangstoets Rekenen als geheel is de correlatie die gevonden is met het landelijke Centraal Ontwikkelde Examen (COE) op het mbo (zie effectmeting).
- d. Toetsen in de cloud:
- a. Deelname aan een experiment met toetsen in de cloud wees uit dat de toetsen op de drie instellingen (waarvan Hoornbeek College met meerdere locaties) konden worden beheerd en afgenomen zonder installatiekosten (toetsomgeving via de cloud bereikbaar) en zonder veiligheidsproblemen (zoals bleek uit de hacktest die op initiatief van SURF is uitgevoerd op de CHE en Driestar hogeschool). Er is geen vergelijking te maken met een situatie waarin de toetsen *niet* in de cloud worden afgenomen, aangezien sinds de eerste afname in het project gebruik gemaakt is van de clouddienst van QMP.

- b. Het werken met QM-live (toetsopgaven online invoeren en opsturen naar QMP) is niet goed van de grond gekomen. Vanaf het begin van het project werd gewerkt met reviews via de projectsite en met formats die konden worden ingelezen in QMP (in de professionaliseringsfase ontvangen van Hans Havinga, CHE). Voordelen van een algehele switch naar een andere toepassing werden niet meer ingezien, toen het merendeel van de items al gemaakt was op zojuist genoemde manier, waaraan men gewend was geraakt. De groep Nederlands heeft het na een enkele poging gehouden bij de eerdere manier van werken. Expertgroepleider rekenen, Anja van der Hoek, heeft de 120 extra items (gemaakt na de fase Ontwerp en ontwikkeling) wel ingevoerd met QM-live.
- c. Het is nog onbekend of de clouddienst van QMP ook in de continuering van de samenwerking gebruikt gaat worden. De prijs voor de cloudversie ligt voor Driestar hogeschool te hoog om structureel over te stappen op de cloudversie (mogelijk wordt er gekozen voor een tijdelijke verlenging). Het is nog onbekend hoe gebruik van de clouddienst van QMP ligt voor CHE en Hoornbeek College. Op het Hoornbeek College is een Projectgroep gestart, onder leiding van beleidsmedewerker Kees den Bok, die onderzoek doet naar de mogelijkheden om e-learning en digitaal toetsen te stimuleren. Deze projectgroep is op de hoogte van het project dat onderwerp is van deze eindrapportage.

4.2. Lessons learned: Resultaatgebied 2.

1. Visievorming over toetsen in het (beroeps)onderwijs
 - a. De betrokken lectoren van Driestar hogeschool en CHE hebben in dit project een boek geschreven dat toetsparadigma's beschrijft en laat zien wat (de manier van) toetsen zegt over het onderwijs en andersom. Zij deden dit naar aanleiding van interviews met de projectdeelnemers. Het boek kwam gereed aan het einde van het project, het vond onder de collega's van de onderwijsinstellingen gretig aftrek en er kon een symposium over het thema worden georganiseerd met diverse belangrijke sprekers. Het had echter voor het project wellicht sterker geweest als het boek eerder gereed was gekomen, zodat de projectdeelnemers over de inhoud hadden kunnen spreken met elkaar en zij *een good practice* hadden kunnen laten zien van hoe het boek kan worden ingezet als vorm van bezinning in teamverband.
2. Relevantie digitale voortgangstoetsen voor doorstroom mbo-pabo:
 - a. Het was een goede keuze om in eerste instantie wat betreft voortgangstoetsing te richten op een type instroom, namelijk de mbo'ers. De keuze voor een afgebakende doelgroep maakte de experimenteerruimte groter. Gaandeweg is de inschatting van de expertgroepleiders dat de ontwikkelde voortgangstoetsen ook breder ingezet kunnen worden, bijvoorbeeld onder deeltijdstudenten of onder Pabo-3-studenten die hun kennisbasistoets nog niet gehaald hebben. Zeer waarschijnlijk wordt de voortgangstoets Rekenen een onderdeel van het bijspijkerprogramma Pabo-3 dat nog ontwikkeld gaat worden. Deeldomeinen van de voortgangstoets Rekenen zijn tijdens het project al ingezet bij de reguliere modules Rekenen op Driestar hogeschool onder Pabo-2-studenten. Ook de diagnostische toetsen die de expertgroep Engels heeft gemaakt worden inmiddels op de CHE al breder ingezet.
 - b. Door het ontwikkelen van de digitale voortgangstoetsen in samenwerking met partnerinstellingen kwam het gehele doorstroomtraject in de schijnwerpers te staan. Het werd duidelijk dat het inzetten van de digitale voortgangstoetsen een welkome aanvulling (en geen vervanging) is op inspanningen die al geleverd werden om de doorstroom te

- verbeteren, zoals gastlessen die gegeven worden door hbo-docenten op het mbo, of assessment en selectie van mbo'ers voor de verkorte route op de pabo.
- c. De toetsen waren bedoeld als middel om het onderwijsleerproces op gang te brengen en studenten zelfverantwoordelijk te maken voor wegwerken van deficiënties. Door het boeken van vooruitgang op de toetsen kunnen studenten getuigen van een hbo-waardige studiehouding. Het kostte tijdens het project meer moeite dan verwacht om de studenten te motiveren voor het maken van de toetsen (het deed een beroep op de loyaliteit van de studenten om een toets te maken die nog in projectfase was en nog niet formeel tot hun onderwijsprogramma behoorde). Op grond van de effectmeting zijn er nog geen aanwijzingen voor effect van formatieve toetsing op het studiesucces van mbo'ers die naar de pabo doorstromen. Dit is uiteraard ook te wijten aan de korte looptijd van het project. De voortgangstoetsen hebben dus (nog) geen voorspellende waarde maar zijn wel een hulpmiddel voor de overstap naar de Pabo en de voortgang op de Pabo richting de kennisbasistoets in Pabo 3.
 - d. De noodzaak van het inlichten van studenten over het belang van de voortgangstoetsen voor hun studieloopbaan en het motiveren van studenten maakte tijdens de implementatiefase duidelijk dat de voortgangstoetsen stevig moesten worden verankerd. Het bespreken van de voortgang van de studenten wordt na het project gekoppeld aan markeringspunten in de opleiding, zoals studiebegeleidingsgesprekken en assessments.
3. Werkdruk van docenten:
- a. De projectdeelnemers geven aan dat de voortgangstoetsen niet de manier zijn om de werkdruk te verlichten. Het maken en onderhouden van een itembank kost veel tijd, evenals het analyseren van toetsresultaten met het oog op het reviseren van toetsitems. In het geval van de voortgangstoets Rekenen komt daarbij de reken-didactische visie van de expertgroep dat de student samen met de docent tot inzichten komt. De docenten Rekenen verwachten dan ook dat studenten ondanks het zelfstudiemateriaal waarnaar ze worden verwezen, toch ook de docent zullen raadplegen.

5. Conclusies

In dit project “Voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo” is gewerkt aan versterking van het doorstroomtraject van halverwege mbo naar halverwege pabo om de uitval van mbo’ers op de pabo te verminderen en hun studiesucces te vergroten. Het ideaal was om een tool te ontwikkelen waarmee studenten tijdens hun kansen voor de Pabo konden inschatten en waarmee de Pabo excellente studenten op het spoor kon komen.

Omdat de basisvaardigheden Rekenen, Nederlands en Engels vaak een drempel betekenen voor mbo’ers die naar de pabo willen, is er gewerkt aan een doorgaande leerlijn met digitale voortgangstoetsen. Het ontwerp van de doorgaande leerlijn en de voortgangstoetsen zijn van goede kwaliteit. Aanwijzingen voor die kwaliteit zijn te vinden in de scholingsbijeenkomsten tijdens het project, de heterogene samenstelling van de expertgroepen (docenten van drie om hun onderwijskwaliteit bekende onderwijsinstellingen), en het itemreviewproces. Aanwijzingen voor kwaliteit op basis van statistische analyses zijn er nog weinig, omdat door willekeurige toewijzing van items aan toetsen, de meeste items nog niet vaak genoeg zijn getest onder studenten om uitspraken te kunnen doen.

Aan het einde van het project is nog geen effect te zien van de formatieve toetsing op het studiesucces van de mbo’ers die doorstromen naar de Pabo. Gezien de looptijd van het project is dit niet verwonderlijk. De verwachting is er nog steeds dat formatieve toetsing een bijdrage kan leveren aan het studiesucces van de studenten. De ontwikkelde voortgangstoetsen zijn niet zozeer een voorspeller als wel een hulpmiddel voor de student. De toetsen zijn verankerd in een doorgaande leerlijn en geven de studenten inzicht in het Pabo-niveau en feedback op hun eigen niveau.

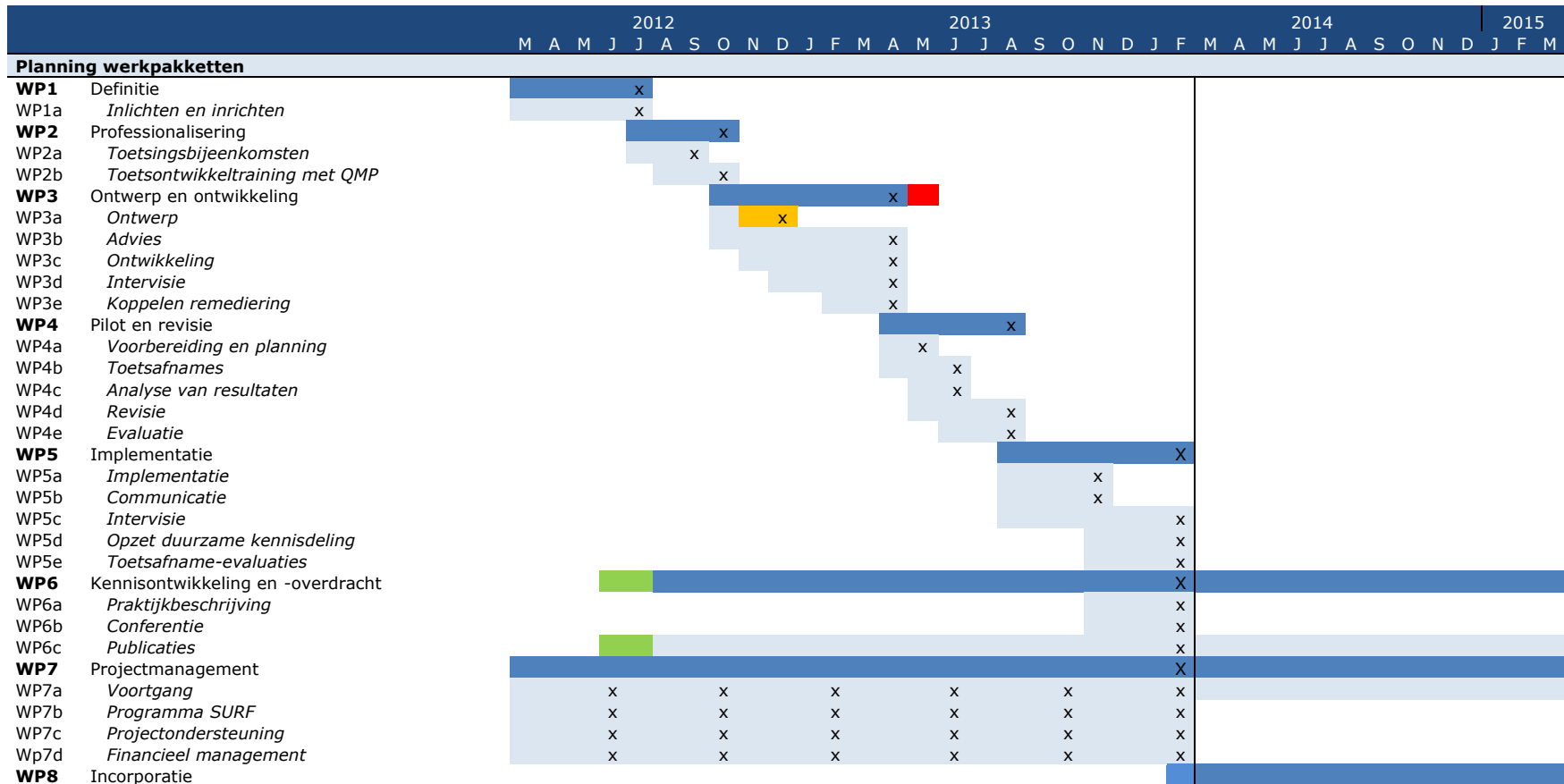
Een belangrijk resultaat van het project is de kennis die is ontwikkeld, bevorderd en gedeeld. De deelnemende docenten hebben van elkaar geleerd, kennis over de mbo- en hbo-werkwijze gedeeld en hebben zichzelf verbeterd in het digitaal en formatief toetsen. Deze kennis hebben zij niet voor zichzelf gehouden maar op diverse podia mondeling en schriftelijk overgedragen aan anderen en concrete resultaten ter beschikking gesteld. Daarnaast leverde de bijdrage van de lectoren een mooier resultaat op dan gepland, namelijk een boek in plaats van een brochure. Het boek over toetsing en vorming in het onderwijs is geschikt voor nascholing van leraren (in opleiding) en docenten.

Een bij-opbrengst van het project is de ervaring dat veilig toetsen in de cloud mogelijk is. Een andere bij-opbrengst van het project is dat de voortgangstoetsen niet alleen door (ex-)mbo’ers worden gebruikt, maar ook door pabo-studenten met een andere vooropleiding. Delen van de voortgangstoetsen worden momenteel al door docenten ingezet tijdens bepaalde modules.

De partners, CHE, Driestar hogeschool en het Hoornbeeck College achten de opbrengst van het project dusdanig waardevol dat niet alleen de opbrengsten van het project worden verankerd in de curricula, maar ook de samenwerking rondom de itembank wordt gecontinueerd.

Bijlage 1 Standlijnenoverzicht

Hieronder een schematische weergave van de projectfases en werkpakketten. Als een fase eerder is gestart dan gepland wordt dit met de kleur **groen** aangegeven. Als een fase uitloopt, wordt dit met de kleur **rood** aangegeven. Als een fase later start dan gepland wordt dit met **oranje** aangegeven.

Bijlage 2 Opgeleverde deliverables

Hieronder wordt per werkpakket opgesomd welke projectresultaten als document of in een ander format beschikbaar zijn. Het merendeel van de projectresultaten is al eerder opgeleverd bij een kwartaalrapportage. Projectresultaten die nog niet eerder zijn opgeleverd, worden opgeleverd bij deze eindrapportage.

WP2 Professionalisering

Opgeleverd bij kwartaalrapportage 31 okt 2012

Een verslag met uitgangspunten en criteria voor toetsontwikkeling werd opgeleverd (wp2a). De tweede startbijeenkomst onder leiding van mw. Joosten-Ten Brinke leverde deze uitgangspunten en criteria op. De projectdeelnemers kunnen deze documenten (een powerpoint presentatie en twee checklists) naslaan op de projectsite; onder [startbijeenkomst 18-09-2012](#) en onder [handige informatie \(digitaal\) toetsen](#).

WP3 Ontwerp en ontwikkeling

Opgeleverd bij kwartaalrapportage 9 jul 2013

1. Itembank Rekenen. Deze itembank is beschikbaar in QMP en bevat ruim 500 items. De itembank is op aanvraag beschikbaar / toegankelijk.
2. Itembank Nederlands. Deze itembank is beschikbaar in QMP en bevat ruim 500 items. De itembank is op aanvraag beschikbaar / toegankelijk.
3. "*Ontwerp en ontwikkeling digitale voortgangstoets Rekenen, ter bevordering van de doorstroom mbo-hbo*". Dit document is geschreven door de expertgroep rekenen en bevat achtereenvolgens:
 - o Plan van eisen voor de voortgangstoetsen,
 - gebaseerd op een doorgaande leerlijn
 - met aanduiding van inhoudsdomeneinen
 - met beschrijving van cesuurbepaling
 - met beschrijving van de feedback in het kader van remediering
 - o Procedure itemontwikkeling
4. "*Ontwerp en ontwikkeling digitale voortgangstoets Nederlands, ter bevordering van de doorstroom mbo-hbo*". Dit document is geschreven door de expertgroep Nederlands en bevat achtereenvolgens:
 - o Plan van eisen voor de voortgangstoetsen,
 - gebaseerd op een doorgaande leerlijn
 - met bepaling van inhoudsdomeneinen
 - met beschrijving van niveaus en niveaubepaling
 - met beschrijving van de feedback in het kader van remediering
 - o Procedure itemontwikkeling
5. "*Voortgangstoetsing Engels in de doorstroom mbo-hbo*". Dit document is geschreven door de expertgroep Engels. Het is een adviesrapport aangaande een doorgaande leerlijn Engels in combinatie met digitale voortgangstoetsing.
6. "*Wie A zegt moet ook B zeggen, doorstroom van mbo naar hbo*". Dit document bevat een literatuuronderzoek naar indicatoren voor studiesucces die belangrijk zijn voor de doorstroom van

mbo naar hbo. Dit onderzoek is uitgevoerd door Karen Dammers, werkzaam bij Driestar hogeschool.

UITBREIDING WP3 (zie bijlage 3 van deze eindrapportage)

Oplevering bij deze eindrapportage:

7. De expertgroep Rekenen en de expertgroep Nederlands breidden de itembank uit naar elk ruim 600 items. De itembank is op aanvraag beschikbaar / toegankelijk.
8. Laura Boele deed in de rol van beleidsmedewerker een kort onderzoek naar de uitwisselbaarheid van de items. Het verslag "*Onderzoek uitwisselbaarheid van items*" is nog niet eerder bij een kwartaalrapportage opgeleverd, dus wordt separaat toegevoegd bij deze eindrapportage. De bedoeling dit korte onderzoek was om voorbereid te zijn op aanvragen van andere scholen om gebruik te mogen maken van de na afloop van het project beschikbare itembank.

WP4 Pilot en revisie

Opgeleverd bij kwartaalrapportage 29 okt 2013

1. Data eerste toetsafname voortgangstoets Rekenen inclusief de antwoorden op de vragen naar de mening over de toets, de zelfstandigheid en de studiehouding. Deze dataset is op aanvraag beschikbaar / toegankelijk.
2. Data eerste toetsafname voortgangstoets Nederlands inclusief de antwoorden op de vragen naar de mening over de toets, de zelfstandigheid en de studiehouding. Deze dataset is op aanvraag beschikbaar / toegankelijk.
3. "*Analyse en revisie digitale voortgangstoets Rekenen, ter bevordering van de doorstroom mbo-hbo*". Dit document is geschreven door de expertgroep rekenen en bevat achtereenvolgens:
 - o Informatie over de toets(afname),
 - o Verslag van analyse van de resultaten
 - o Verslag van revisie van de voortgangstoetsen
 - o Vooruitblik op de implementatie van de voortgangstoetsen
4. "*Analyse en revisie digitale voortgangstoets Nederlands, ter bevordering van de doorstroom mbo-hbo*". Dit document is geschreven door de expertgroep Nederlands en bevat achtereenvolgens:
 - o Informatie over de toets(afname),
 - o Verslag van analyse van de resultaten
 - o Verslag van revisie van de voortgangstoetsen
 - o Vooruitblik op de implementatie van de voortgangstoetsen
5. "*Plan effectmeting*". Dit document bevat het plan van aanpak voor de uitvoering van de effectmeting.
6. "*Studentvragenlijst bij de digitale voortgangstoetsen Rekenen en Nederlands*". Dit document betreft de stellingen die zijn toegevoegd bij de voortgangstoetsen. Deze stellingen bevragen:
 - a. de mening van de student over de toets,
 - b. de zelfstandigheid van de student en de studiehouding van de student, beide gerelateerd aan voortgangstoetsing.
7. "*Docentvragenlijst bij de digitale voortgangstoetsen Rekenen, Nederlands en Engels*". Dit document betreft de vragen die aan docenten zullen worden gesteld bij de laatste toetsafname

(jan/feb 2014). De vragenlijst gaat over de digitale voortgangstoetsen die ontwikkeld zijn het project, de werkdruk van de docent en de samenwerking in het project.

WP5 Implementatie

Oplevering bij deze eindrapportage

1. "*Implementatieplan voortgangstoetsing Nederlands en rekenen*" met daarin de acties voor incorporatie van de voortgangstoetsen op basis van de activiteiten die uitgevoerd zijn in de implementatiefase van het project
2. "*Verslag effectmeting*" met daarin gegevens ter indicatie van de bijdrage van formatieve toetsing aan het studiesucces van mbo-studenten die doorstromen.
3. "*Implementatieplan Voortgangstoetsing Engels in de doorstroom mbo-hbo*" Implementatieplan geschreven door expertgroep Engels voor inbedding van de digitale leeromgeving in het doorstroomtraject van de deelnemende onderwijsinstellingen.

WP6 Kennisontwikkeling en -overdracht

Oplevering bij deze eindrapportage

1. "*Is alles van waarde meetbaar? Toetsing en vorming in het onderwijs*". Boek voor visievorming op toetsing, zowel persoonlijk als in teamverband zeer bruikbaar. Geschreven door dr. Jacquélien Bulterman (CHE) en dr. Bram de Muynck (Driestar hogeschool). Het boek is in PDF-vorm te downloaden van de [SURF-kennisbank](#).
2. Diverse publicaties en presentaties waarvan de teksten online te vinden zijn of op te vragen zijn. Zie WP6 in hoofdstuk 2 van deze eindrapportage.

Bijlage 3 Voorstel ongedeclareerde uren inzetten

Niet gedeclareerde uren uit fases 2, 3 en 4 inzetten

24-06-2013

Project "Voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo"
Voorstel ingediend door stuurgroep en de expertgroepenleiders

Niet gedeclareerde uren uit wp2, wp3 en wp 4

Op basis van de projectbegroting vond in mei jl. een analyse plaats van de benodigde uren in de werkpakketten 2, 3 en 4 ten opzichte van de huidige stand van zaken van het project zowel inhoudelijk als financieel. Twee constatering konden worden gedaan:

1. Er blijven hoogstwaarschijnlijk 450 ongedeclareerde uren over uit cursusjaar 2012-2013, uit de werkpakketten 2, 3 en 4. Dit aantal is gebaseerd op de inschatting van de projectdeelnemers in mei 2013 en een financiële tussenstand in juni 2013.
2. Daarnaast blijven de uren voor inhuur DKZ uit werkpakket 4 over omdat de expertgroepen zelf de analyse ter hand nemen. Dit zijn in totaal 40 uren.

Voorstel

Op basis van bovenstaande constatering ontstond het voorstel om de openstaande uren in te vullen met de volgende activiteiten (deels gesuggereerd door de reviewers bij de MTR, zie MTR-verslag).

a. Implementatieplan advies Engels

Het aantal ongedeclareerde uren is onvoldoende om voor Engels een gelijkwaardige en kwalitatieve toetslijn gelijkend aan die van rekenen en Nederlands op te zetten. Wel kan Engels nog nadere uitwerking gebruiken. Hierbij gaat het om de implementatie van de adviezen uit het rapport in de mbo- en hbo curricula. Hiervoor zou 40 uur van de 450 uur nodig zijn.

Deze 40 uren worden verdeeld over 4 projectdeelnemers, waarvan een docent van de CHE, een docent van Driestar hogeschool en twee docenten van het Hoornbeeck College. In deze uren kunnen zij intervisie plegen over de implementatie van de adviezen uit het rapport. Dit betreft de uitwerking van de vaardighedenlijn met concrete voorbeelden en de aanzet tot voortgangstoetsen zoals gepresenteerd in het rapport. Het is de bedoeling dat deze activiteit resulteert in een implementatieplan voor de leerlijn in elk van de instellingen gericht op versterking van het doorstroomtraject.

b. Professionaliseringsbijeenkomst en c. ontwikkeling extra items rekenen en Nederlands

De rest van de uren, 410, kan worden verdeeld over de groepen rekenen en Nederlands. We komen dan op 24 uur extra per docent. De groepen Nederlands en rekenen besteden hun extra uren volgend jaar aan 1) gezamenlijke startbijeenkomst van 4 uur waarin kennis tussen rekenen en Nederlands wordt gedeeld, reactie op de analyse komt door expert en vooruitblik naar komend jaar t.a.v.

implementatieplan en 2) het maken van extra toetsitems (streven: 100 per vak). Het ontwikkelen van extra items was een suggestie van de reviewers.

d. Kort onderzoek verhouding metadatering items t.o.v. landelijke standaarden

De 40 openstaande uren kunnen worden ingezet om de beleidsmedewerker van het project zich te laten verdiepen in standaarden voor metadatering. Dit was een suggestie van de reviewers.

Deliverables

Werkpakket	Resultaten	Criteria
WP5f. Implementatie advies Engels	Implementatieplan	<ul style="list-style-type: none"> Het implementatieplan geeft aan wat er op opleidingsniveau wordt gedaan met de adviezen uit het rapport Engels (opgeleverd in wp3)
WP3f. Professionaliserings-bijeenkomst sept 2013	Feedback op toetsanalyse en afspraken voor vervolg toetsafname en itemontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> Toetsexpert geeft feedback op de analyserapporten van de expertgroepen Deelnemers hebben wederzijdse verwachtingen uitgesproken en afspraken op papier gezet betreffende toetsafname en -ontwikkeling in cursusjaar '13-'14
WP3g. Ontwikkeling items	100 items rekenen en 100 items Nederlands	<ul style="list-style-type: none"> De toets-items zijn ontstaan uit een cyclus van ontwikkeling, intervisie en beoordeling. De toets-items beslaan de onderdelen van de vakgebieden voldoende. De toets-items voldoen aan kwaliteitscriteria voor toetsing, zie het plan van eisen in WP3a en de uitgangspunten en criteria voor toetsing uit WP2a en WP2b.
WP3h. Onderzoek metadatering	Advies aanpassing metadatering itembank	<ul style="list-style-type: none"> Het onderzoek en advies richt zich op het vergroten van de uitwisselbaarheid van de items uit de itembanken rekenen en Nederlands met andere itembanken in het vakgebied.